

Money as a Ladder to the Infinite

(1) תלמוד בבלי מסכת שבת דף כא עמוד ב

משתשקע החמה עד שתכלה רגל מן השוק מאי לאו דאי כבתה הדר מדליק לה לא דאי לא אדליק מדליק ואי נמי לשיעורה: עד שתכלה רגל מן השוק ועד כמה אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן עד דכליא ריגלא דתרמודאי.

(2) פירוש רש"י (שם)

רגלא דתרמודאי - שם אומה, מלקטי עצים דקים, ומתעכבין בשוק עד שהולכים בני השוק לבתיהם משחשכה ומבעירים בבתיהם אור, וכשצריכין לעצים יוצאים וקונין מהן:

(3) קהלת יעקב מאת המקובל אלקי רב יעקב צבי יאליש זצ"ל (ערך תרמוד)

תרמוד ה"ס נוקבא דקליפה המורדת על בעלה. תרמוד אותיות מורדת וז"ש בשלמה ויבן את תרמוד. שתקן גם נוקבא דקליפה אז תבאנה שתים נשים זונות תרמוד גי' י"פ אדני שיונקת מנוקבא דקדושה:

(4) שולחן ערוך אורח חיים, (הלכות חנוכה תרע"א סעיף א)

(א) צריך לזהר מאד בהדלקת נרות חנוכה, * (ב) ואפילו עני המתפרנס מן הצדקה (ג) שואל או מוכר כסותו ולוקח שמן להדליק.

(5) הגהות הרמ"א (הלכות לולב תרנ"ו סעיף א)

הגה: ומי שאין לו אתרוג, או שאר מצוה עוברת, א"צ לבזבז עליה הון רב, וכמו שאמרו: המבזבז אל יבזבז יותר מחומש, אפילו מצוה עוברת (הרא"ש ורבינו ירוחם נ"י ח"ב); ודוקא מצות עשה, אבל לא תעשה יתן כל ממונו קודם שיעבור (הרשב"א וראב"ד).

(6) הגהות הרמ"א (הלכות חנוכה תרע"ג סעיף א)

אסור להשתמש בנר חנוכה בין בשבת בין בחול ואפילו לבדוק מעות או למנותן לאורה אסור...

(7) רמב"ם יד החזקה - הלכות חנוכה פרק ג

(א) בבית שני כשמלכו יון גזרו גזרות על ישראל ובטלו דתם ולא הניחו אותם לעסוק בתורה ובמצות ופשטו ידם בממונם ובבנותיהם ונכנסו להיכל ופרצו בו פרצות וטמאו הטהרות וצר להם לישראל מאד מפניהם ולחצום לחץ גדול עד שריחם עליהם אלהי אבותינו והושיעם מידם והצילם וגברו בני חשמונאי הכהנים הגדולים והרגום והושיעו ישראל מידם והעמידו מלך מן הכהנים וחזרה מלכות לישראל יתר על מאתים שנה עד החורבן השני:

(8) מגן אברהם: (או"ח סי' תר"ע, הקדמה להלכות חנוכה)

נוהגין הנערים העניים לסבב בחנוכה על הפתחים ובס' חנוכת הבית כ' טעם לזה:

(9) כרם שלמה מאת האדמו"ר מבאבוב ז"ע

דער מגן אברהם [סי' עת"ר] ברענגט אז דער מנהג איז אז די ארעמע יונגליך גייען ארום ביי די טירן נאך צדקה. קען מען זאגן א רמז, אז "נס חנוכה" באטרעפט הונדערט ניין און ניינצוג, פונקט וויפיל דאס ווארט "צדקה".

(10) מדרש ויקרא רבה (פרשה יג, פסקה ה)

את הגמל זו בבל... ואת השפן זו מדי... ואת הארנבת זו יון... ואת החזיר זו אדום.

(11) תלמוד בבלי מסכת שבת דף לא עמוד א

תנו רבנן לעולם יהא אדם ענוותן כהלל ואל יהא קפדן כשמאי מעשה בשני בני אדם שהמרו זה את זה אמרו כל מי שילך ויקניט את הלל יטול ארבע מאות וזו אמר אחד מהם אני אקניטנו אותו היום ערב שבת היה והלל חפף את ראשו הלך ועבר על פתח ביתו אמר מי כאן הלל מי כאן הלל נתעטף ויצא לקראתו אמר לו בני מה אתה מבקש אמר לו שאלה יש לי לשאול אמר לו שאל בני שאל מפני מה ראשיהן של בבליים סגלגלות אמר לו בני שאלה גדולה שאלת מפני שאין להם חיות פקחות הלך והמתין שעה אחת חזר ואמר מי כאן הלל מי כאן הלל נתעטף ויצא לקראתו אמר לו בני מה אתה מבקש אמר לו שאלה יש לי לשאול אמר לו שאל בני שאל מפני מה עיניהן של תרמודייין תרוטות אמר לו בני שאלה גדולה שאלת מפני שדריין בין החולות הלך והמתין שעה אחת חזר ואמר מי כאן הלל מי כאן הלל נתעטף ויצא לקראתו אמר לו בני מה אתה מבקש אמר לו שאלה יש לי לשאול אמר לו שאל בני שאל מפני מה רגליהם של אפרקיים רחבות אמר לו בני שאלה גדולה שאלת מפני שדריין בין בצעי המים אמר לו שאלות הרבה יש לי לשאול ומתירא אני שמא תכעוס נתעטף וישב לפניו אמר לו כל שאלות שיש לך לשאול שאל אמר לו אתה הוא הלל שקורין אותך נשיא ישראל אמר לו הן אמר לו אם אתה הוא לא ירבו כמותך בישראל אמר לו בני מפני מה אמר לו מפני שאבדתי על ידך ארבע מאות וזו אמר לו הוי זהיר ברוחך כדי הוא הלל שתאבד על ידו ארבע מאות וזו וארבע מאות וזו והלל לא יקפיד :

(12) פירוש רש"י (שם)

במקום אחר מפרש תרוטות לשון עגולות בית מושב שלהן, ואף כאן אני אומר כן, ומפני שדריים בין החולות שינה אותם המקום, שלא יהא סדק של עיניהם ארוך כשלנו ויכנס בו החול.

(13) לקוטי הלכות (הלכות מגילה: הלכה ו, סעיף יח)

עיקר אבידת הימים...ע"י תאות ממון... וכמורגל לשון זה בספרי מוסר: אדם דואג על איבוד דמיו ואינו דואג על איבוד ימיו. דמיו אינם עוזרים וימיו אינם חוזרים.

(14) ספר בראשית (כח:יב)

(יב) וַיִּחַלֵּם וַיְהִי־סֹלֶם מְצָב אֶרְצָה וְרֵאשׁוֹ מְגִיעַ הַשְּׁמַיְמָה וַיְהִי מִלְאָכִי אֱלֹקִים עֲלֵימ וַיִּרְדִּים בּוֹ :

(15) בעל הטורים על התורה (שם)

סולם. בגימטריא ממון.

(16) בעל שם טוב על התורה (פרשת ויצא)

כתיב והנה סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה והנה מלאכי אלהים עולם ויורדים בו. שמעתי אומרים בשם הקדוש הריב"ש זצ"ל, כי סולם בגמטריא ממון, וזהו אומרו והנה סולם שהוא ממון מוצב ארצה שהוא דבר גשמי וארצי, רק שראשו השני מגיע השמימה שהוא שכר נצחיי, רק שמלאכי אלהים הם הבני אדם עולים ויורדים בו, ר"ל שיש מהם שעולים, שיש להם עליות גדולות על ידי הממון, ולהיפך ח"ו יש שיש להם ירידה גדולה לעמקי שאול על ידי ממונם, כענין (קהלת ה') עושר שמור לבעליו לרעתו, עד כאן שמעתי מפה קדוש זללה"ה.

(17) העמק דבר (דברים ל:טו)

אבל הענין שבאמת יצה"ר של ע"ז היה...משום שהיה שייך לפי דעתם לפרנסה. המושך לב האדם מאד. כמו תאות ממון בעת כזאת. וקשה היה להבטיח את עצמו לעמוד בנסיון שלא לעבוד ע"ז.

(18) עקידת יצחק על התורה (שער מה)

לא יהיה לך אלהים אחרים על פני...ויש בכלל זה העבודת אלילים הגדולה המצויה היום בעולם, מציאות חזק, והוא רפואת כל המחשבות והעסקים, לקבוץ הממון והצלחות הנכסים, שהמה להם האלהים האדירים, אשר עליהם הם נשענים, ובאמונתם הם נסמכים, ועל קדושת שמם הם מכחישים אלוה ממעל, ועוזבים את תורתו, ומניחין אותה עגונה ועלובה בקרן זוית, וזו היא גופה של עבודת אלילים...וכל זה בכלל לא תעשון אתי אלהי כסף ואלהי זהב לא תעשו לכם :

(19) תנחומא תרומה אות א'

אמר הכתוב כי לקח טוב נתתי לכם (משלי ד) אמר רשב"ל שני פרקמטוטין עומדין זה עם זה אחד בידו מטכסא ואחד בידו פלפלין אמרו זה לזה בוא ונחליף ביני ובינך נטל זה את הפלפלין וזה המטכסא מה שביד זה אין ביד זה ומה שביד זה אין ביד זה אבל התורה אינה כן זה שונה סדר זרעים וזה שונה סדר מועד השנו זה לזה נמצא ביד זה שנים וביד זה שנים יש פרקמטיא יפה מזו? הוי כי לקח טוב נתתי לכם.

(20) תלמוד בבלי מסכת מגילה דף ט עמוד א/עמוד ב

תניא מעשה בתלמי המלך שכינס שבעים ושנים זקנים והכניסן בשבעים ושנים בתים ולא גילה להם על מה כינסן ונכנס אצל כל אחד ואחד ואמר להם כתבו לי תורת משה רבכם. נתן הקדוש ברוך הוא בלב כל אחד ואחד עצה והסכימו כולן לדעת אחת וכתבו לו אלהים ברא בראשית, אעשה אדם בצלם ובדמות, וכו'... וכתבו לו את צעירת הרגלים ולא כתבו לו ואת הארנבת מפני שאשתו של תלמי ארנבת שמה שלא יאמר שחקן בי היהודים והטילו שם אשתי בתורה:

(21) של"ה הקודש (פרשת וישב, תורה אור #ב)

וענין ותקע 'כף' ירך יעקב נהתפך. רז"ל אמרו (ב"ר עז, ד) וירא כי לא יכול לו ויגע בכף יריכו, הם הדורות היוצאים מירך יעקב, דהיינו הגזירות שגזרו האומות. וכשגברו על היונים נתהפך הכף לפך, והוא פך שמן... ועתה ארמוז ענין כף ופך, כי האותיות שויין רק 'כ' כפופה ו'ף' פתוחה, ופך הוא להיפוך 'פ' כפופה ו'ך' פתוחה. וכף היא גריעותא, כי 'כף' רומז לכף יד, ו'פא' רומז לפה. ומעלה גדולה היא שתהיה כף של אדם פתוחה לצדקה, כמו שנאמר (דברים טו, ח), פתוח תפתח את ירך, ואח"כ מעלה גדולה שפה של אדם יהיה כפוף ולא פתוח, כי אין מעלה בעולם ממעלת השתיקה... ונמצא בספר יוסיפון בן גוריון, כשנצחו חשמונאים מלחמות גדולות אז חלקו הרבה מהשלל להעניים, הרי כף שלהם היתה פתוחה. אחר כך הרגו מלשיני ישראל שהיו מלשינים על היהודים למסיתי מלכי יון, והרג אותם יהודה מכבי כאשר סיפר היוסיפון, הרי תקנו 'פא' שהוא פה להיות כפוף. זהו סוד 'פך' שמצאו שהוא היפך מן 'כף'. וזהו רמז מה שאמרו לא מספידין בחנוכה, ואיזהו הספד, סיפוק כף על 'ירך'. כי ותקע כף ירך ראוי להספיד, אבל מן כף נעשה פך, וירך הוא ירך המנורה, ורמזו פך של שמן, כי השמן הוא מאיר. ולעתיד יהתפך הפך לקרן דהיינו לקירון אור, ויוחזר הגוף לכתנות אור, ויאירו שניהם הגוף והנפש, זה מאור הגדול וזה מאור הקטן, מ"מ הגוף והנפש והיו למאורות, הגוף שהוא כלי להנשמה יאיר גם כן. והפך הוא הגוף שהוא הכלי, הוא מלא שמן המאיר, ואור הנר המאיר למעלה, כטבע האור שעולה, הוא סוד אור הגדול של הנשמה:

(22) שערי המועדים לאדמו"ר מחב"ד זי"ע (חג החנוכה, דף ש"ס-ש"ס"א)

לשון הרמב"ם שהיוונים "פשטו ידם בממונם" של ישראל ("שהגם שלא מבואר הפרטים של שליחתייד זו, אבל בודאי שהיתה בדוגמת "טמאו כל השמנים", שבזה ברור שכוונתם של שונאי ישראל היתה לא סתם לגזול השמנים באופן שיהי' מן הנמנע להדליק הנרות בבית המקדש, אלא טמאו דוקא, כלומר שכוונתם היתה אדרבה שידליקו נרות, אלא בשמן טמא, שיהי' האור טמא, בטומאת הגויים. ומכאן גזרה-שוה גם בענין הממון — סמל כל הענינים הגשמיים שאפשר לקנות בממון — שהפירוש "פשטו ידם בממונם" הוא כנ"ל, שיהי' ליהודים ממון, אבל ממון טמא להוצאה טמאה, כלומר חיי יום-יום גשמיים מעורים בטומאה ר"ל, היפך הוראת תורתנו הק'. ומכאן הרמז ל"מעות חנוכה" בכלל, ובפרט בממון ההולך לצדקה.